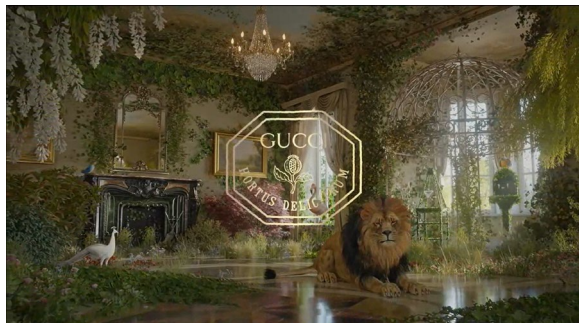

Verslag centraal schriftelijk eindexamen kunst (algemeen) havo 2025-1

filmstill uit [Hortus Deliciarum](#), GUCCI, 2021

Dit jaar lieten de examenmakers zich inspireren door het thema natuur, en dat resulteerde in verschillende kwesties die hierop aanhaakten. Zo kwamen onder meer een middeleeuwse encyclopedie, een reclame van modehuis Gucci, de dansvoorstelling *Le Sacre du Printemps* en de speelfilm *Jungle Book* aan bod in het examen.

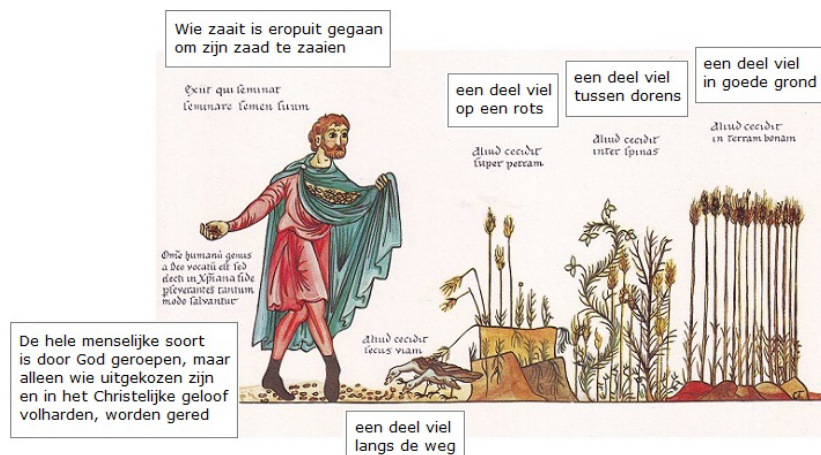
Zoals elk jaar is ook in dit examen gezocht naar de verbinding tussen de meer historische periodes – de middeleeuwen en het moderne – en de massacultuur. Om als leerling het heden te kunnen duiden, is begrip en kennis nodig van het verleden. Uitingen in de hedendaagse kunst en cultuur bestaan immers niet zomaar; ze hebben wortels in het verleden. Een voorbeeld van een dergelijke verbinding kwam naar voren in het eerste blok. Modehuis Gucci heeft ervoor gekozen om hun juwelencollectie een titel te geven die overeenkomt met de titel van de middeleeuwse encyclopedie *Hortus Deliciarum* (tuin der kostbaarheden). Wat was de beweegreden van Gucci om dit te doen? Gucci's interpretatie van *Hortus* (tuin) is niet Bijbels zoals die van de encyclopedie. Waarom past Gucci's interpretatie van de tuin meer bij de hedendaagse massacultuur? Meer dan 6000 kandidaten gingen op 21 mei hiermee aan de slag.

QuickScan, moeilijkheidsgraad en N-term

Uit de QuickScan, die door 416 docenten na afname van het examen werd ingevuld, bleek dat 47,1% van deze docenten het examen moeilijk vond, en 40,4% te moeilijk. Meer dan driekwart van de docenten (80,8%) vond de lengte van het examen precies goed, wat mogelijk te maken heeft met de opzet van vier naar drie vragenblokken en het terugbrengen van het aantal vragen. De analyse bevestigt dit beeld: er is geen tijdnood geconstateerd. Over de aansluiting van het examen op de leerstof waren de meningen verdeeld: 39,9% van de responderende docenten vond dit voldoende, 42,8% onvoldoende. Docenten konden ook een waarderingscijfer geven en deelden cijfers uit variërend van een 2 tot een 9, met een gemiddeld cijfer van een 5,3. De toets- en itemanalyse liet zien dat kandidaten gemiddeld lager scoorden dan de afgelopen drie jaar. De gemiddelde p-waarde¹ was .54 tegenover .62 in 2024. De behaalde scores resulteerden in een examen met een N-term van 1,5.

¹ De p-waarde of het 'gemiddeld percentage goed' is een maat voor de moeilijkheidsgraad van de toets of opgave, en wordt berekend door de gemiddelde score te delen door de maximaal te behalen score. Een p-waarde boven .85 wijst op een makkelijke vraag en een p-waarde van onder .30 wijst op een moeilijke vraag.

De drie vragenblokken uitgelicht

uit de [Hortus Deliciarum](#), getekend door Herrad von Landsberg

Het eerste blok, getiteld 'Tuin der kostbaarheden', richtte zich op het onderwerp cultuur van de kerk, dat na langere tijd weer werd getoetst in het examen. Leerlingen lazen over de *Hortus Deliciarum*, een encyclopedie die tussen 1167 en 1185 werd samengesteld door de non Herrad von Landsberg. Het boek bevatte onder meer lofliederen, die soms vergezeld gingen van muzieknotaties. Leerlingen verdiepten zich in dit blok onder meer in middeleeuwse muziek, de tuin als het hemelse paradijs en de interpretatie van diezelfde tuin door Gucci in een hedendaagse reclame over juwelen. De makkelijkste vraag van het examen zat in dit blok. In vraag 4 luisterden leerlingen naar twee fragmenten van middeleeuwse liederen, beide voorbeelden van meerstemmigheid. In de vraag werden twee beschrijvingen gegeven die leerlingen moesten verbinden aan het juiste fragment. Indirect toetsten de examenmakers hier de begrippen parallel en vrij organum, en daarmee de ontwikkeling van de meerstemmige muziek, zonder deze vakspecifieke woorden te gebruiken. Dat leerlingen het niet moeilijk vonden om beide fragmenten te duiden, blijkt uit de p-waarde van .86. Alle leerlingen vonden dit een eenvoudige vraag, want de analyse laat zien dat de vraag weinig onderscheid heeft gemaakt tussen vaardige en minder vaardige leerlingen.

filmstill uit [Le Sacre du Printemps](#), uitgevoerd door het Béjart Ballet Lausanne in 1960

In blok 2 'Lenteritueel' stond de dansvoorstelling *Le Sacre du Printemps* centraal. *Le Sacre* is een onderwerp dat eerder in het examen is voorgekomen, en stevast wordt behandeld in de les. Soms kiezen examenmakers er bewust voor om een onderwerp of kwestie terug te laten komen in een examen; omdat het past bij het thema of aansluit bij de leerstof. Elk jaar doet een nieuwe groep leerlingen examen, en voor hen komt een dergelijk onderwerp voor het eerst aan de orde op het examen. De examenmakers hebben gekeken naar de verschillende opvoeringen van *Le Sacre* door de tijd heen. Leerlingen zien dat elke uitvoering kenmerken vertoont die, hoe kan het ook anders, typerend zijn voor de eigen tijd. Een dergelijke benadering past bij de cultuurhistorische achtergrond van het vak. Dit blok bleek het moeilijkste blok van het examen te zijn met een p-waarde van .50. De eerste vraag van dit blok, vraag 12 over voorstellingen over de Russische volkscultuur en waarom die destijds aansloten bij de interesses van het Parijse publiek, bleek volgens de analyse de moeilijkste vraag uit het examen te zijn (p-waarde .27). Behalve de moeilijkste vraag zat ook een van de meest discriminerende vragen in dit blok: bij vraag 17 wisten vooral de vaardige leerlingen de vernieuwende kenmerken van Stravinsky's muziek te benoemen.

filmstill van [Andy Serkis als Baloe](#)

In het laatste blok 'Het dier als mens' werd stilgestaan bij dieren met menselijke eigenschappen, antropomorfisme genoemd. Een vraag die tot discussie leidde tijdens de landelijke docentenbespreking van VONKC, was vraag 25. Aan leerlingen werd gevraagd een voorbeeld van Shere Khans gedrag te geven waaruit blijkt dat hij menselijke eigenschappen heeft. Het woord 'gedrag', de betekenis ervan en de schrijfwijze in kapitalen zorgde voor verschillende interpretaties. Hoewel de analyse laat zien dat de vraag prima gefunctioneerd heeft, zal er in de toekomst voorzichtiger worden omgegaan met dergelijke begrippen en woorden. Het viel sommige docenten op dat 'gedrag' het enige woord in het examen was dat in kapitalen geschreven stond. De laatste jaren komen woorden in kapitalen minder vaak voor in de examens. Uit onderzoek blijkt dat sommige leerlingen, bijvoorbeeld leerlingen met dyslexie, verschil in corpgsgrootte als storend kunnen ervaren tijdens het lezen. Waar mogelijk proberen de examenmakers vragen op een andere manier te formuleren, zodat kapitalen niet meer nodig zijn en de leesbaarheid van vragen intact blijft.

Terug- en vooruitblik

Voor het eerst bogen leerlingen zich over drie in plaats van vier vragenblokken. Tijdens de docentenbespreking kwam naar voren dat docenten deze wijziging waardeerden. Een reden voor de examenmakers voor deze wijziging was onder meer om ruimte in de afzonderlijke blokken te creëren. Hierdoor kan het thema per blok meer worden uitgediept. Opvallend dit jaar was de hoge N-term en de lage waardering voor het examen door de docenten die de QuickScan hebben ingevuld. Een mogelijke oorzaak van de relatief hoge moeilijkheidsgraad in vergelijking met voorgaande jaren zou kunnen liggen bij de beschouwingsvragen en de sturing naar specifieke vormgevingsaspecten. De docenten bij de docentenbespreking gaven aan deze sturing prettig te vinden voor hun leerlingen. Een leerling weet daardoor beter binnen welk kader het juiste antwoord gezocht moet worden. Het opnemen van aspecten in de vraag kan het reproductieve karakter van de vraag verhogen, omdat een leerling kennis moet hebben van het betreffende aspect. Heeft de leerling die kennis niet dan wordt zo'n vraag moeilijker om juist te beantwoorden. Als een examen meer uit dergelijke vragen bestaat, dan kan dat mogelijk de gemiddelde moeilijkheidsgraad beïnvloeden. Dit is een kwestie waar de examenmakers zich over gaan buigen.

Het examen in 2026 toetst wederom het onderwerp cultuur van de kerk. Ook zal het examen opgebouwd zijn uit drie vragenblokken.

Wellicht tot ziens op de studiedag kunst algemeen in februari, en succes met alle (examen)voorbereidingen dit schooljaar!

Marieke Kraft, toetsdeskundige kunst algemeen havo bij Stichting Cito
Reageren? Stuur een mail naar marieke.kraft@cito.nl